

SYSTÉM OBRANY STÁTU A ÚLOHA ARMÁDY V NĚM JAKO STÁTOTVORNÉ ATRIBUTY

Má-li moderní, demokratický stát se sociálně tržním hospodářstvím v současném společenství států existovat jako kulturní, politické a ekonomické sjednocení lidí, etnických skupin, regionů a zemí, které dobrovolně a uvědoměle delegují část své moci, práv a odpovědností za sebe sama na vyšší moc zákonodárnou, výkonnou a justiční, pak musí prokazovat a stále zdokonalovat atributy své moci a existence.

K charakteristickým znakům státu patří především to, že uskutečňuje svrchovanou moc na určitém, vymezeném území a jako subjekt mezinárodního práva vystupuje jménem celé společnosti, účinně a komplexně garantuje podmínky seberealizace občanů. Jeho cílem je komplexní, obecné dobro jeho občanů. Zaručuje právní řád a pokoj uvnitř státu. Disponuje hospodářskou a vojenskou silou, může plnit většinu závazků a užívat práv, garantovaných mezinárodním právem. Svou zahraniční, ekonomickou, sociální a kulturní politikou, výkonností ekonomiky a obranyschopností, realizovanou systémem obrany státu, účinně zajišťuje vlastní vnější nezávislost a rovnost mezi suverénními státy.

Míra, v jaké stát může právními normami, bezpečnostní, kulturní a sociální politikou zaručovat lidský charakter (humanitas) společnosti, závisí na tom, do jaké míry může být, na základě společnosti, skutečný jako mravní idea. (Hegel)

Pokrok ve vědomí svobody s sebou nese, že stát může úkoly plnit pouze jako svobodná demokracie, tedy "vládou lidu, skrze lid, pro lid". (A. Lincoln)

Proces utváření státu tedy spočívá i v konstituování zvláštní veřejné moci s její armádou, policií, justicí, vězeňstvím a dalšími donucovacími institucemi.

K ústavním principům demokratických forem vlády státu patří:

- ◆ suverenity lidu, daná ústavním zřízením;
- ◆ omezení vlády, vycházející z myšlenky nezasahování státu do občanské společnosti, není-li to nezbytně nutné;
- ◆ legalita a panství práva, právní stát;
- ◆ dělba moci mezi zákonodárné, výkonné a právní orgány;
- ◆ legitimnost, daná svobodnými, demokratickými volbami;
- ◆ pluralismus, vycházející ze systému více politických stran, přičemž žádná z nich nemá vedoucí úlohu a každá může o získání politické moci usilovat;
- ◆ sociálně tržní hospodářství, na jehož základě je budován stát blahobytu, resp. sociální stát.

Nikdy v dějinách si člověk nebyl tolik vědom, že je součástí lidstva jako dnes. Moderní systémy dopravy a informací umožňují prožívat svět jako jednotu. Světová politika a světové hospodářství jasně ukazují úzkou celosvětovou sounáležitost všech států a spojeneckých

systémů uvnitř jediného světového dění. Problémy prvního, druhého a třetího světa, většinou antagonistické, staví lidstvo před úkoly, jejichž řešení přináší napětí, konfliktní a nestabilní stavy, vedoucí až k ozbrojeným střetnutím a lokálním válkám, vyvolávajícím nebezpečí vzniku globální světové války. Tato třetí světová válka by však ohrozila existenci lidstva jako celku.

Pokud na mezinárodní, veškeré lidstvo zahrnující úrovni, neexistuje vládní moc, která by účinně prosazovala rovné právní, sociální, kulturní a hospodářské podmínky seberealizace na celém světě pro všechny lidi a národy, mají nejvyšší vládní moc jednotlivé státy. Mezinárodní právní řád a světový mír, boj proti hladu a zaostalosti, tedy společná budoucnost planety je vlastně závislá na dobrovolné spolupráci států, jakož i nadnárodních (hospodářských a kulturních) společenských procesech.

Idea stejné podstaty a stejné důstojnosti všech lidí vede v pojmu lidských práv k poznání, že cíli lidsky důstojného lidstva jsou právy pouze stejné základní podmínky seberealizace všech lidí. Společnost člověka tedy odkazuje k utopii všeobecného světového státu, který bude účinně zaručovat celosvětové obecné dobro ve smyslu nerozdělené humanity.

Stále rostoucí úloha a vliv vědy, výzkumu, technologií, techniky a vzdělávání ovlivňuje úroveň rozvoje státu jako celku, tedy i jeho systém obrany. Vytvářejí podmínky pro spravedlivější znovurozdělování národního bohatství. To umožňuje stírat majetkové nerovnosti, vytvářet jedinou střední vrstvu společnosti, a tím i stát a společnost všeobecné hojnosti.

V současnosti, kdy se i ve vývoji ČSFR prosazují emancipační snahy nad integračními, je proto nezbytné na vědeckých základech řešit systém obrany nově vznikajících států a úlohu armády v nich tak, aby věrohodně zabezpečovaly jejich nezávislost a rovnost mezi ostatními suverénními státy světa. Je tedy třeba upozornit na některé poznatky, k nimž dospěl Institut pro strategická studia při řešení vědeckých úkolů "Strategie obrany státu a perspektiva rozvoje Čs. armády" a "Systém obrany státu a armáda ČSFR po roce 2000".

Předně je nezbytné předložit závěr, který vyplynul z analytické činnosti, že totiž strategií výstavby, managementu a logistiky systému obrany státu se na vědecké úrovni komplexně u nás dosud nikdo nezabýval. Při vzniku státu v roce 1918 objektivně chyběly v této oblasti zkušenosti, a proto bylo nutno přijmout politiku a strategii Francie. Po neblahých zkušenostech a zklamáních z Mnichova, pak po druhé světové válce imperiální strategii a politiku Sovětského svazu.

Po listopadu 1989, v souladu s postupnou renesancí idejí svobody, samostatnosti, nezávislosti a demokratického systému v československém státě, se začaly v nových podmínkách řešit otázky obrany a bezpečnosti. Na různých úrovních byly přijaty čtyři zásadní dokumenty, řešící perspektivy obrany státu:

1. **Vojská doktrína ČSFR** (FS ČSFR);
2. **Strategie obrany státu** (ROS ČSFR);
3. **Soustava cílů rozvoje Čs. armády do r. 2005** (Kolegium MO);
4. **Program profesionalizace Čs. armády** (ROS ČSFR).

Tyto dokumenty však odrážejí situaci přechodného období po rozpadu blokového bezpečnostního systému v Evropě a ve světě a doposud nevytvořené kolektivní bezpečnosti na kontinentu.

Toto období má charakter provizoria, hledání, improvizace. Je nesmírně složité, s destrukčními tendencemi. Po rozdělení ČSFR budou mít nově vzniklé státy oslabeny mezinárodně pojeté záruky své bezpečnosti a mezinárodně právní suverenity; octnou se mezi suverénními státy v určitém nerovnovážném a nerovném postavení.

Rozdělením Čs. armády dále poklesne úroveň a širě základny, z níž budou budovány a zabezpečovány systémy obrany nových států. Pokud nebudou v této oblasti přijaty dohody, bude se obrana států opírat o značně omezené vnitřní zdroje, nikoli o nezbytná vojenská spojení.

Proto musí být hledání budoucnosti systému obrany státu a úlohy ozbrojených sil v něm předmětem výhradně vědeckého bádání, nikoli výsledkem subjektivních, intuitiv-

tivně spekulativních úvah. Z toho vyplývá, že v nově vznikajících státech by bylo vhodné vytvořit takové vědecké instituce, které budou v úzké spolupráci s obdobnými zařízeními ministerstev obrany řešit systémy obrany států, protože armády v těchto systémech budou představovat hlavní obrannou sílu.

Takováto instituce musí ve velmi krátké době vypracovat strategii výstavby systému obrany státu, jeho managementu a logistiky, vypovídající o žádoucím cílovém chování systému jako celku i o jeho jednotlivých prvcích, které tvoří:

- vrcholné řízení systému obrany státu,
- mezinárodní vojenskopolitické a diplomatické aktivity,
- ozbrojené síly (armáda, vojska ministerstva vnitra, ozbrojené sbory),
- civilní obrana (obyvatelstvo mimo ozbrojené síly, vrcholné řízení a diplomacie v této oblasti),
- hospodářský potenciál státu (jeho schopnost zabezpečit systém obrany státu nezbytnými zdroji),

● operační příprava státního území, která vychází z geografických podmínek a spočívá v přípravě komunikací, informatizace, logistiky pro mírový život i bojové použití,

● vnitropolitické podmínky a legislativa, které vyúsťují do morálně politického, psychologického, vědeckého a kulturního potenciálu státu ve prospěch jeho obrany.

Všechny prvky systému obrany státu bezprostředně ovlivňují věda, technika a vzdělávání, které jsou strategickými prvky rozvoje společnosti jako celku, a tudíž i systému obrany státu.

Prognóza vývoje systému obrany státu a armády chce a musí vycházet, stejně jako každá jiná profesionální výpověď o alternativních cílových stavech systému, ze vztahů a závislostí na jeho podstatném i širším okolí, které je dáno:

- ▲ mezinárodním a vnitropolitickým vývojem,
- ▲ vývojem světové a vnitřní ekonomiky,
- ▲ sociálním vývojem doma i v zahraničí,
- ▲ rozvojem vědy a techniky a systému jejího managementu a logistiky doma i v zahraničí,
- ▲ úrovní výstavby managementu a logistiky celého systému obrany státu,
- ▲ úrovní výchovy i vzdělávání ve státě, a v systému obrany zvlášť.

Doporučujícím závěrem, který vyplynul z vědecké práce Institutu pro strategická studia, je to, aby všechny tyto proměnné, jako základní prvky prognózovaného okolí, byly zkoumány všeobecně a ve vztahu k vojenství zvlášť, tj. s důrazem na jejich vojenské aspekty, souvislosti a důsledky. Jde vlastně o dílčí prognózy, počínaje vojenskými aspekty geopolitického vývoje i rozvoje systému obrany, jeho managementu a logistikou konče.

Analyticko-prognostická činnost vede ke zjišťování směrů a změn možného vývoje, určení možných zdrojů, rizik, nestabilit, napětí, konfliktů a ohrožení životních zájmů i vlastního života státu.

Tyto směry vývoje jsou výchozími prognostickými modely jak systému obrany, tak jeho armády. Stejně významné jsou jak prognózy ekonomického i lidského potenciálu ve vztahu k obraně, tak i předpovědi rozvoje vědy, techniky, vzdělávání, vojenského umění, systému vojenské organizace, řízení, velení a logistiky. Tyto dílčí prvky prognózy ve svém souhrnu tvoří komplexní program strategie systému obrany státu i armády.

Komplexní prognóza strategie obrany státu nabízí možné typy systému obrany v poměru k alternativám ohrožení a rizik, nabízí odpovídající chování a členění systému obrany státu, jeho optimalizaci a ekonomickou efektivitu vzhledem ke zdrojům, jimiž stát disponuje v určitých obdobích.

Prognóza strategie systému obrany státu nachází ztělesnění v pojetí, cílech, programech,

plánech a projektech výstavby, zabezpečení a použití armády, včetně jejího výcviku, vzdělávání a doplňování.

Jen v dobře a na vědeckých základech navrženém systému obrany státu a armády v něm je záruka vlastní vnější nezávislosti a rovnosti nově vzniklých států mezi suverénními státy po rozdělení ČSFR.

Ing. Milan Š t e m b e r a, CSc.

K NĚKTERÝM PROBLÉMŮM OBRANY ROZDĚLENÉHO ČESKOSLOVENSKA

Nastávající rozdělení Československa na dva samostatné mezinárodně právní subjekty přináší a ještě přinese celou řadu problémů, jejichž řešení není do všech podrobností připraveno a důsledky přijatých řešení nejsou plně vyjasněny.

Přesto však i v této situaci začíná být prozíravějším politikům jasné, že i po rozdělení zde zůstane nutnost vzájemné spolupráce obou států a že tato spolupráce bude mít patrně vyšší stupeň intenzity, než je tomu v dosavadních vztazích ČSFR k sousedním státům. Úroveň budoucí spolupráce bude ovlivněna především kritériem její výhodnosti pro oba subjekty.

Při zkoumání tohoto problému je nutno vyjít ze dvou základních hledisek. Za prvé z toho, že obrana patří k nejdůležitějším úkolům každého státu a že je odrazem národních zájmů. Za druhé z toho, že se zásadně dělí na bezpečnost vnější a vnitřní. Předmětem této stati budou vnější aspekty bezpečnosti obou nástupnických států ČSFR.

Východiskem pro řešení problému obrany bude především mezinárodněpolitická situace, geostrategická poloha státu, jeho ekonomické, geografické, vědeckotechnické a demografické možnosti a závazky, vyplývající z uzavřených mezinárodních smluv.

Mezinárodní situace v Evropě se vyznačuje vznikem nových státních útvarů, volnou hrou prosazování jejich národních zájmů, národnostními konflikty často se silnými sociálními aspekty a neexistencí celoevropského mezinárodně-právně zakotveného a tudíž závazného bezpečnostního systému. Nově vzniklé státy nemají mezinárodně-právní záruky své bezpečnosti a musí se o ni postarat samy, pokud nebudou přijaty do některého ze stávajících mezinárodních seskupení, která svým členským státům takové záruky poskytují. Jinými slovy